

Universal Declaration of Human Rights - Kpelle, Guinea

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

NUKAN MAAMENI YENYII BO PELE HU

Dɔn juwoo gbalatɔmaa

A ke kaalonna da tɔɔi gaa nukan nei yene yiihu diɛ lɛgbɔɔba laa, tɛlinmo laa da lilaa di nwundɔɔi.

A ke lɛnɛɛ nukan dɔɔi gaa maane yene nuan diɛ peli kweiwoo boi, diɛ laa di maameni la, yi di hwa ke nɛimaarɔn da mɔnɔ di hu, bɛ kele yenenuan kaa bɔi.

A ke tɔɔi gaa nukan nei yenyii hu bɛ maane maa ɔ kɔnwɔ, hoge nukan hwɛpa pɛnɛ hwɛ gwei tɛgɛ hemɛi iɔi hu nɛitɔwnuan diɛ.

A ke lɔɔɔa kele yepuɔ gehu bɛ maane gu hwanɔ tɛgɛ bɔi.

A ke lɔi kele hu nuan bowoo bɛ, tɔɔi lele gaa hinaa di wɔɔ Kaalonnaa hu, yai a di wɔɔ tɛtɔwɔ yii lɛlɛ nɛikulo, ye pɛnɛ ye di wɔɔ yii naane lɛgbɔɔba laa hui.

A ke yene lɔi kele da nɔɔ kɔnɔn genɛi bɛ di liimu ɔ hɛgɛ nɛgbɔɔba lelei da tɔɔi gaa nei yene yii hu maa mɛni bai.

A ke gilɔɔɔhɛ tɔnɔi ti hwilɛn nukan dɔɔi da nɔɔ lɛgbɔɔba laa bɛ gɛ, ɔlɛ yabɛ ke a di liimu hɛgɛ a gbɔɔkɔ, yili bɛ a gɛ lɔi kele diwɔɔ naakɔn genɛ ɔ bo yene.

Maane nutɛitɛi, ɔ makɛ a kɔɔma yɔɔa di gɔl diɛ, maakwɛli, da hutɔ bɛ da nɛgbɔɔba, da tɔɔi gaa nukan nei yenyii hu di hee di kpanɔa kenaa kele bɛ, ɔ makɛ bɛyi ɔ wɔ naawooɔo kaa lai, yili kele bɛ gɛi yene bilibili gemɛi nɔ naakɔn genɛi nei zea kaa Amɔlik lɔi hui, ɔ dɔn nɔa nei laa a kɔɔ kpalaɔ nɔ holo pou (10) gwɛlan nwaatɔnɔ pulu nɔn mɛinan yenan kɔu mɛihaaba (1948).

Dɔn nɔo toloo 1

Nukan gele kaa pɛlɛ kaa tanɔn, yiliba nu kɛle maawiyɛ pɛlɛ da tɔɔi gaa nei yenyii hu kɛpɛlɛ kaalɔ tanɔn; di kɛmɛni a nukan nɔa bɛ gɛɛ hwɛkɛli wɛlikɛmaa ɔ lɔ di luwai.

Dɔn nɔo veele 2

Dɔn nei huwoo kaa nukele bɛ tanɔn, guloju hwɛ ma ye ɔ ke a huwu mɛni, gu kɔɔ kɛpɛlɛ, gu lawoo, naala mɛni kɛna bɛlɛ, kilɔɔɔhɛ huwu lɔpe, nei hu yii bo pɛlɛ bɛ, hɛn jɔɔbɔ pɛlɛ pɔ da nukaapɛlɛ da zɛgɛi, ye ɔ ke a hulɔnu da nɛnu yilipulu, ye ɔ ke lɔi gaa gbɔɔba ju mun, ye ɔ ke a lɔi yi gaa nii mɛlan nɔi yemu a ju mun dɔn nei huwoo kaa nukele bɛ tanɔn.

Dɔn nɔo zaaba 3

Maala kaa nukele yɛi ɔ yeneke, ɔ lɛgbɔɔba laa hɔɔbɔ, ɔlɛ gbinimaa ye kɔnɔ.

Dɔn nɔo naan 4

Nuta hwa peli lɛɛi lualaa hu da tɔlaalaa hu, luolaa da luoyɔu huɔu lɔpe da kɛɛ.

Dɔn nɔo nɔɔli 5

Di hwɛ kia pai nuta mɔnɔbɔi, di hwɛ kia pai mɛni naanwana laai nuta bɛ, yi a nu kulo nulaa hu ɔlɛ yɛɛ melekɛ ma.

Dɔn ŋoo meida 6

Kɛnɛ lɔpɛ geɛ, maanɛ nu keɛ ŋɔ kaa lonna, ɔ kɛ a ɔɔlɔn ŋaa ma.

Dɔn ŋoo meihweɛ 7

Nu keɛ peliai a ge tɔn niila ŋe tɔnɔ meɪ. Nu keɛ hon bɛlɔ kaa tanɔn nukan maaton ŋei liila.

Dɔn ŋoo meihhaaba 8

Maala kaa nukele yei ɔ li kititɔŋɔ pɛɛ la; a gaa yɛ maamenɪ yɛ ɔ piliju.

Dɔn ŋoo meinaan 9

Di hwa nu too gahwɔ ŋa, yi ŋun vɔ mai. A wwalaketi di maakwiya ŋɔɔ lɔɔba gahwa menɪ ŋɔɔ pɔlɔhu.

Dɔn ŋoo bou 10

Maala ka nukele yei, ɔ ŋɔɔ tian makɔŋ kititɔ ŋɔ pɛɛla, ɔɛ dian ti ɔ kɛ a ɔɔlɔn ŋaa ɔ make menɪ lɔpɛ daa zenwuɔn.

Dɔn ŋoo boukoutanɔn 11

1. Nui lɔpɛ da menɪŋɔŋɔɔ laahe ŋɔɔ, meniti hwa peli keɪ a ɔn, yi ɔn ti hwɔ ɔɔlɔn ni ponɔŋa kitikepɛɛ la, maakɔŋɔnuaan ŋei ba.
2. Tɔn hwa peli nui lɔpɛ honji menita ba yiyai menɪ ti keɪ lowai, dɔn ti hwɔ kɛ laali; yilipulu menikeɪ lowai tɔn mɔ a laa nui ti meɪ, ɔ make a kwia.

Dɔn ŋoo boukɔu hweɛɛ 12

Nuta hwa naa lɔ mɔlan nii pɔlɔ hu, lɔ kpɛli-kpɛli, ŋei bɛɛn menɪ hu, da gbinɪba menɪ tamaa hu, naa kala pɔlɔ pɔ.

Dɔn ŋoo boukɔu haaba 13

1. Maala kaa nukele yei ɔ hiɔ a niibapɔlɔ, ɔɛ ɔ he niiba kɛnaa ŋɔ lɔ hu.
2. Maala kaa nukele yei yɛ peli kuloi lɔ lɔpɛ hu, ɔ make gbɔɔ lɔ, ɔɛ ɔ pɔnɔ ɔ ŋa gbɔɔ lɔ ti hu.

Dɔn ŋoo boukɔu naan 14

1. Nui lɔpɛ da ŋɛikɔu kpɔlu jeeɪ, maala kaa ŋei ɔ maakilɔ lɔ takpɛli hu, yiyan nɔiti a pɛli pɛe hee mu.
2. Maakilɔlaa ti hwa peli tɛŋɛi menɪ nɔŋɔn kɛmun gbɔɔkpɔ pɔ yi hwɔ ba lɔ ŋun ma menɪŋɔŋɔn da kaala.

Dɔn ŋoo boukɔu lɔɔli 15

1. Maala kaa nukele yei ɔ lɔ lonna hɔɔɔɔ.
2. Di hwa peli lɔlonna kuloi nu yei hulu menɪ hu ɔɛ maala hwɔ ŋɔnɔ nu yei hwɔ ŋɔ lɔlonna maahwalin.

Dɔn ŋoo boukɔumeida 16

1. Nɛɛnu da hulonu da hɔli kpilayela da di laŋayela da pɛli heeɪ di keɔpɔ guɔɔju hwɔ ma yeke la a huŋu menɪ, lɔlon na menɪ, ɔɛ yala pɔlɔ menɪ. Di pɛliɛ a di ke niiboo ti hu, ɔ make di taŋai lowai.
2. Lɛgbɔɔba da laana bɛ a hilɔtai laa ma.
3. Pɛɛn mɔ ba a kpɔmaayi hɔɔɔma, ɔɛ maala ka ŋei gbɔmayii ti da nɔi ŋɛitɔɔ nuaan di maakɔŋɔn.

Dɔn ŋoo boukɔumɛihweelɛ 17

1. Nukan lɔpee jɔɔɔɔ hɛn gaa a ɔɔɔ, ɔ make g boukɔuaa kpɔn ju.
2. Di hwa nu yee kpilan di hwɔ jɔɔɔɔ hɛn gulo jɛi.

Dɔn ŋoo boukɔumɛihaaba 18

Nui lɔpee a peli gbɔɔɔ kilipahia kei, niiba yiibo pɔlɔ hu. Mukulaa ba a peli niiba kalan gei, ɔ niiba yiibo juwu yii bo pɔlɔ hu.

Dɔn ŋoo boukɔumɛinan 19

Maala kaa nui lɔpee gale yei ŋɔ kilipahie le ɔ gweiwoobo, ɔ gilipuju kweli, ɔ jɔɔɔɔ ɔ nei nuta kpeli ŋaa dia kenakele yi ŋɔ hwa ke ju.

Dɔn ŋoo bouhwweelɛ 20

1. Maala kaa nukele yei ɔ ŋundɔ ke, ɔlɛ ɔ kpɔn naa liilaa hu.
2. Di hwa nu yee kpɔlan di hwɔ ɔ kpɔn ju.

Dɔn ŋoo bouhwweelɛ kɔu tanɔn 21

1. Maala kaa nukele yei, ɔ tɔɔi hɔɔɔɔ ŋɔɔ lɔi jawoobo meni hu, a wala ke a yaa kpini, ɔ ke nui a pee lemai.
2. Maala kaa nukele yei, ɔ koloke gahanama ba ŋɔɔ lɔi hu. Yiyen nuta hon bɔtlɔ hwa tɛŋɛ mɔlan ma.
3. Lɔilonnii kilipahia pɔlɔ bɔ lɔi jawoobo a kuloju. Gilipahia ti a kolɔn ɔɔi ɔɔi jaawobo nuan he luwai a ke a ɔɔi kwei nuan kɔle laamaawoo.

Dɔn ŋoo bouhwweelɛ kɔuweelɛ 22

Nu keke kemeni a kpɔɔɔɔɔɔ bo mun mɔ ge, ye ke kpɔn ninimu. Ninin ti bɔ maane ɔ pa bɔ a yeelaholon; yelɔgei, kaalɔnaa, ɔlɛ meni kolɔn ŋa.

Dɔn ŋoo bouhwweelɛ kɔu haaba 23

1. Maala kaa nukele yei ɔ kolo ke, ɔ niiba koloke tɔlinmo da jaane pɔlɔ mei; ɔ ge hwɔ pa ke a nui kolo hwa ma.
2. Nu kekolo bɔ maane di zalama; ɔ ke a hulonu da nenu.
3. Kolokɛmun lɔpee a peli kolokɛnuan maakɔŋa kpɔn naai; a wala keti ɔ to da hu.
4. Kolokɛmun ɔɔɔ maala kaa jɛi ɔ viitɔ, ɔ niiba pɔlɔ ŋaa ke. Ge kolo kei nowai jɛn ɔ ke a ɔɔɔ; ɔlɛ yilipulu ŋɔ hwitɔ lowai ye hala ma.

Dɔn ŋoo bouhwweelɛ kɔu naan 24

Maala kaa nukan jɛi ŋɔɔ yii ɔ ke a beliya ju, gɔɔɔi hwɔ toa pono, yaa da nainuaan di ke di jaane hu; yii hwilɔnna: kɔɔnɔ meni, maayilimɛni, yii mɛni, da hali mɛni, bɛlɛ di maamɛni walawala jɛi kulo mɛni keke ba.

Dɔn ŋoo bouhwweelɛ kɔu lɔɔli 25

1. Kolo a wala ke jɛi, ŋɔn a pɛlɛma, kolo hwa kɛ jɛi, kalanɔnnaa a jɔɔɔɔ, a pɔɔ, a wala keti mɛni ta kpeli a pɛlɛma, yi hwa peli gbɔɔɔmu, maala kaa jɛi yi maakpɔmaa ɔ bo.
2. Maala kaa logaa laa da lokolo di yei di kpɔmaa hɔɔɔɔ. Gbɔmaa ti a peli kei logele ba, ɔ make a welilon.

Dɔn ŋoo bouhwweelɛ kɔu mɛida 26

1. Maala kaa nukele yei di jutɔ. Jutɔ ti hɔŋɔ hwə ma, yi kpɔ hwilən maakweli kɔwɔɔɔ ba. Maane kolo maakweli lakwəli ə kɛ kɛna kələ. Maane lakwəli kɛnɛ kɛɛ laa ə kɛ kɛnaa kələ tɔwɔ, nui lɔpɛ gɛ hwanɔa a kɛ jɛi.

2. Maakweli nɔn ma ya baa ə nukan holoon naa bo, ə dɔɔ gaa jɔi yɛnɛ yii hu maawiyɛ. Ya bə maane ə wooman, jɛimaa hweli, da wɛlikɛmaa di lɔ bi kələ lowai, huwu ɲaa kələ lowai ə gɛ liila ə kɛ diyɛi.

3. Maala kaa a longaanuaan yei di di loni hutɔ pələ lɛn.

Dɔn ɲoo bouhwweele kɔumɛihweele 27

1. Maala kaa nukele yei ə geti kɛ nɔi ɲɔɔ tɛtɔwɔ laa kpaalə mɛi, ə pɛlima ə dɔb kulo.

2. Maala kaa nukele yei belihɛn, gulohɛn, maa ə kɔŋɔ.

Dɔn ɲoo bouhwweele kɔumɛihaaba 28

Maala kaa nukele yei, ə getikɛ, yɛ dɔn ɲooɲaa jɛi bo di lɛ di kpaalə mɛi.

Dɔn ɲoo bouhwweele kɔu mɛinaan 29

1. Nu yaakpeli geti kaama kpɔmaa yii hu. Maahɔɔɔbo gbɔmaa yii ti bə a pɛli ɲɔɔ nukan naa laakuloi a nele.

2. Tɔɔi gaa nu yei yɛnɛyii hu da ɲɔɔ lɛgbɔɔba laa, maala kele hɔɔɔɔɔ jɛn lɔ gaama, ya baa a mələa diwɛi kɔwɔɔɔi, kpɔmaa yii hu yi hulu mɛni hwə laa.

3. Maala ɲaa ti da lɛgbɔɔba ɲaa ti, gɛ pələ hwa pɛli kɛi a juwu takpeli yi yɛnɛ kele puɔ geba hwə mo li.

Dɔn ɲoo bouhaaba 30

Kpalə ta kpeli hwə laa yi a pɛli dɔn ɲaa jɛi maamɛni piliju, yɛ nu ɲɔɔ tɔɔ gaa jɛi yɛnɛyii hu da ɲɔɔ lɛgbɔɔba laa kuloi jɛi: yɛ ə kɛ a bi, a kpɔn, ə make gu tɛitɛi.
